

Nr 193.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående omedelbar behandling av frågan om förhöjning av äldre tjänste- och familjepensioner.

(5:e avd.)

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Ahlberg m. fl.* (I:152) och den andra inom andra kammaren av herr *Kyling m. fl.* (II:194), har hemställts, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att 1951 års pensionsutredning får i uppdrag att utbryta frågan beträffande förhöjningar av äldre tjänste- och familjepensioner och upptaga denna till omedelbar behandling samt att Kungl. Maj:t för riksdagen framlägger de förslag utredningen kan föranleda.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen I:152 följande.

Vissa äldre statliga pensionärer har genom de senaste årens lönerogleringar och därmed sammanhängande förhöjning av tjänste- och familjepensioner kommit i ett ogynnsamt läge jämfört med yngre kolleger i motsvarande tjänsteställning.

Innan statstjänstemännen inordnades i bestämda lönegrader och löneklasser, reglerades lönerna för olika grupper av tjänstemän tid efter annan med hänsyn dels till förskjutningar i penningvärdet och den allmänna inkomstnivån, dels ock till önskemålet att erhålla en i möjligaste mån rättvis avvägning mellan olika befattningars löneställning. Med sådana lönerogleringar följde i regel högre pensioner. De f. d. befattningshavare, som avgått före löne- och pensionsregleringen, fick från början nöja sig med de äldre pensionerna men erhöll efter någon tid vanligen pensionsförstärkning, även om de i allmänhet icke nådde upp till samma pensionsnivå som sina yngre kamrater. På så sätt blev pensionen olika för olika personer som innehaft samma tjänst, beroende på vid vilken tidpunkt de avgått från tjänsten. Före den 1 juli 1947 räknade man med *äldre, nyare* och *nyaste* pensioner för det stora flertalet befattningar i statens tjänst.

Efter upprepade framställningar från härav berörda personalorganisationer och motioner i riksdagen påtalade bankoutskottet vid 1945 års riksdag, att pensionslagstiftningen genom förekomsten av ett stort antal pensionsbestämmelser med sinsemellan olikartade föreskrifter vidladdes av överskådlighet och bristande enhetlighet. Samma års riksdag anhöll, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en allmän översyn av gällande pensionsbestämmelser.

Samtidigt med proposition till 1947 års riksdag med förslag till allmänna tjänste- och familjepensionsreglementen m. m. framlade Kungl. Maj:t proposition angående reglering av vissa tjänste- och familjepensioner m. m.

Enligt sistnämnda proposition, som bifölls av riksdagen, skulle samtliga då utgående pensioner — äldre, nyare och nyaste — i princip omregleras till de belopp, som skulle utgå med tillämpning av de från och med den 1 juli 1947 gällande pensionsgrunderna. Detta riksdagens beslut, som innebar, att även de äldre pensionärerna utan särskild prövning skulle få del av de pensionsförbättringar vilka följde med den senaste löneregleringen, mottogs av dessa med allmän tillfredsställelse. Många av dem som ej fått vara med om senaste löneregleringar blev åtminstone i pensionshänseende likställda med sina yngre kolleger.

Vid såväl 1951 som 1952 års riksdagar har löneuppflyttningar ägt rum i stor omfattning. Härigenom har på nytt åstadkommits en sådan skillnad i pensionshänseende som förekom innan 1947 års beslut genomfördes. Det synes oss angeläget att rättelse härutinnan sker snarast möjligt. Enligt vår mening bör 1951 års pensionsutredning få i uppdrag att utreda denna fråga med förtursrätt.

Utskottet. Såsom i motionerna erinras, innebar 1947 års riksdags beslut rörande förhöjning av de äldre tjänste- och familjepensionerna, att samtliga då utgående pensioner — »äldre», »nyare» och »nyaste» — i princip uppbibringades till den nivå som följde med tillämpning av de från och med den 1 juli 1947 gällande pensioneringsgrunderna. Härigenom erhöll även de redan avgångna befattningshavarna del av den standardförbättring i pensions-hänseende, som betingades av den från samma tidpunkt genomförda allmänna löneregleringen för statstjänstemännen. Om sålunda 1947 års beslut visserligen innebar ett avlägsnande av de dittillsvarande åtskillnaderna i pensionsunderlagshänseende likvärdiga tjänster emellan och tillskapandet av en enhetlig pensionsnivå, bör å andra sidan inte förglömmas, att pensionsförbättringen för de redan avgångna befattningshavarnas vidkommande genomgående grundades på den vid tidpunkten för avgången gällande löneställningen sådan denna i varje särskilt fall kommit till uttryck genom placeringen på lönegradsskalan. Den nu uppkomna, av motionärerna påtalade differentieringen i pensionshänseende mellan äldre och nytillträdande pensionärer har däremot sin upprinnelse, inte i en allmän löne- och pensionsreglering, utan i de senaste tjänsteförteckningsrevisionerna, som gällt ändringar i tjänsternas inbördes placering på lönegradsskalan. Differentieringen står således helt i överensstämmelse med grunderna för 1947 års reglering av äldre statspensioner. Ett tillgodoseende av motionärernas önskemål skulle däremot innebära ett ur principiella, ekonomiska och administrativa synpunkter betydelsefullt avsteg från dessa grunder. Enligt de av motionärerna skisserade riktlinjerna för en utjämning av skillnaderna mellan olika pensioner avses endast sådana åtskillnader som beror på lönegradshöjningar vid de senaste tjänsteförteckningsrevisionerna. Man torde emellertid få räkna med att en sådan reglering skulle medföra krav på en motsvarande utjämning även i andra sammanhang. Eftersom tjänsteförteckningsrevisionerna resulterat i både lönegradshöjningar och lönegrads-sänkningar, lärer frågan om en omreglering av pensionerna inte kunna begränsas enbart till höjningsfallen.

Enligt de statliga pensionsreglementena beror pensionens storlek av bl. a. den vid avgången innehavda tjänstens pensionsunderlag, som i sin tur står i viss proportion till tjänstens slutlön. Har avgångstjänsten innehaft endast två år eller kortare tid, beräknas pensionen med utgångspunkt från medeltalet av de högsta underlag som gällt under de tre sista åren; för den som i samband med de senaste tjänsteförteckningsrevisionerna tillträtt högre tjänst föranleder dock inte löneändringen någon medeltalsberäkning. Redan tvåårsregeln är vid jämförelse med de kommunala och privata pensionssystemen synnerligen förmånlig, och den vid tjänsteförteckningsrevisionerna tillämpade specialregeln innebär en ytterligare fördel för tjänstemännen. Icke minst mot bakgrunden härav ter sig motionärernas yrkanden, i vad de går ut på pensionsförbättringar åt äldre pensionärer på grund av att aktiva tjänstemän kanske lång tid efter pensionärernas avgång erhållit lönegradslyftningar, som mycket diskutabla. Förbättringarna skulle också ge mycket ojämna resultat. Härtill kommer förslagets administrativa konsekvenser. Vid tjänsteförteckningsrevisionerna har visserligen i en del fall hela grupper av befattningshavare höjts i lönegrad, men i många fall har uppflyttningarna gällt enbart vissa i en grupp ingående tjänster, som därvid ofta utlysts till ansökan lediga i vanlig ordning. Att i dessa fall avgöra om en redan avgången tjänsteman bör få pensionsförbättring eller inte måste merendels framstå som ogörligt.

Visst fog synes däremot föreligga för motionärernas kritik av den ojämnhet, som enligt det statliga systemet uppkommer emellan pensionärer, som avgått strax före respektive omedelbart efter en tjänsteförteckningsrevision. En byråchef, som avgått den 31 juli 1951 — alltså strax efter den s. k. chefslönerrevisionen — får t. ex. inte mindre än 2 056 kronor högre pension för år än en byråchef, som avgått den 30 juni samma år. En anordning, som medför en successiv och mera smidig anpassning av pensionen efter lönehöjningar mot slutet av anställningstiden, förefaller utskottet vara väl värd att överväga vid utformningen av de framtida bestämmelserna. Frågan är dock av den beskaffenheten, att den måste behandlas i ett större sammanhang.

Motionärerna har yrkat på att frågan om förhöjning av äldre pensioner med hänsyn till de genomförda tjänsteförteckningsrevisionerna skall brytas ut till omedelbar behandling inom 1951 års pensionsutredning. Det bör då först erinras om att denna utredning inte har till uppgift att utarbeta några konkreta förslag till förbättring av äldre pensioner; utredningen har enligt sina direktiv att, jämte bedömning av frågan om vilka pensionsvillkor som bör gälla för de framdeles nytillträdande pensionärerna, ge en principiell belysning av frågan om förbättring av äldre pensioner. Då den framtida utformningen av pensionsbestämmelserna självfallet innefattar mycket vittgående och svårlösta problem, synes det utskottet knappast sannolikt, att frågan om förbättring av äldre pensioner kan tagas upp till avgörande, innan klarhet vunnits rörande utredningens huvudfråga.

Med hänsyn till i det föregående berörda förhållanden kan utskottet inte understödja tanken på en utredning av frågan om förbättring av äldre pensioner enligt de av motionärerna påyrkade riktlinjerna. Detta bör emellertid enligt utskottets mening inte utesluta, att pensionsutredningen i görligaste mån ger prioritet åt de problem, som bildar underlag för ställningstagandet till spørsmålet om pensionernas avvägning, så att de nödvändiga förutsättningarna för en hållbar bedömning skapas.

Åberopande det anförda hemställer utskottet,

att motionerna I: 152 och II: 194 icke må föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 24 november 1953.

På statsutskottets vägnar:

KARL WARD.

Närvarande: se under utlåtandet nr 194.

Reservationer.

1) av fröken *Andersson*, herrar *Sundelin*, *Bergh*, *Staxäng*, *Birke*, *Gustafsson* i Skellefteå och *Löfroth*, vilka ansett att utskottets yttrande och hemställen bort ha följande lydelse:

»Såsom i motionerna erinras, innebar 1947 års riksdags beslut rörande förhöjning av de äldre tjänste- och familjepensionerna, att samtliga då utgående pensioner — »äldre», »nyare» och »nyaste» — i princip uppbringades till den nivå som följde med tillämpning av de från och med den 1 juli 1947 gällande pensioneringsgrunderna. Härigenom erhöll även de redan avgångna befattningshavarna del av den standardförbättring i pensions-hänseende, som betingades av den från samma tidpunkt genomförda allmänna löneregleringen för statstjänstemännen. Den nu uppkomna, av motionärerna påtalade differentieringen i pensions-hänseende har visserligen icke sin direkta upprinnelse i en allmän löne- och pensionsreglering utan i de tjänsteförteckningsrevisioner, som ägt rum sedan 1951. Obestriddigt är emellertid, att de löne- och pensionsuppflyttningar, som i detta sammanhang ägt rum i stor omfattning, på nytt åstadkommit en skillnad i pensions-hänseende, som i princip är lika med den som förekom innan 1947 års beslut genomfördes. Starka skäl kan därför anföras för att i görlig mån även nu låta äldre pensionärer få del av samma nya och förhöjda pensioner

som kommer sådana motsvarande befattningshavare till del som lämnar sin tjänst efter den 1 juli 1952. Å andra sidan står det klart för utskottet, att väsentliga svårigheter möter vid ett försök att skipa full rättvisa för alla ifrågavarande pensionärer, och detta främst i sådana fall då endast enstaka tjänster inom en och samma grupp blivit uppflyttade vid dessa tjänsteförteckningsrevisioner. I de fall åter då hela grupper av befattningshavare erhållit höjd lönegradsplacering, vilket skett i stor utsträckning, synes tekniska svårigheter näppeligen föreligga. I stort sett synes detsamma gälla även i fråga om grupper där den övervägande delen av tjänsterna, om också icke alla, blivit uppflyttade.

Även om det vid en närmare utredning skulle visa sig ogörligt att åstadkomma en reglering av alla äldre pensioner, som här borde komma i fråga, bör detta enligt utskottets förmenande icke få hindra en uppflyttning av pensionerna i de fall detta rimligen kan ske. Att detta utan dröjsmål blir gjort är ur pensionärernas synpunkt ett naturligt och rättvist krav. Det kan i detta sammanhang enligt utskottets uppfattning icke heller bortses ifrån att under åren närmast före 1951 begärda och planerade tjänsteuppflyttningar i många fall skjutits på framtiden just i avvaktan på de nu verkställda tjänsteförteckningsrevisionerna. Man har alltså liksom »samlat på hög» ett stort antal uppflyttningar. Hade så icke skett, skulle många som lämnat tjänsten före den 1 juli 1952 ha blivit uppflyttade i högre lönegrad och därmed också automatiskt kommit i åtnjutande av högre pension.

På grund av vad ovan anförts anser sig utskottet böra ge sin anslutning till motionärernas krav om en utredning av denna fråga. Om, såsom uppgivits, en utredning av detta slag icke skulle falla inom 1951 års pensionsutrednings uppdrag, förutsätter utskottet, att Kungl. Maj:t på annat sätt låter verkställa densamma. Detta kan vara ändamålsenligt även ur den synpunkten att denna utredning snarast bör komma till utförande.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må, i anledning av motionerna I: 152 och II: 194, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att frågan om förhöjningar av äldre tjänste- och familjepensioner upptages till omedelbar utredning samt att Kungl. Maj:t för riksdagen framlägger de förslag, till vilka utredningen kan föranleda.»

2) av herrar *Ohlon*, *Svensson* i *Ljungskile* och *Nihlfors*.
